

Appendix D – Danmarks oplysnings- og sikringspligt over for Tunumiit-befolkningen

Kommunesammenlægningen 2009 som case-model

1. Indledning

Spørgsmålet om Østgrønlands folkeretlige og menneskeretlige stilling berører ikke blot retten til selvstyre, men også statens pligt til at sikre, at den oprindelige befolkning – Tunumiit – **er oplyst om sine rettigheder og muligheder**.

Dette appendix undersøger, om Danmark som suveræn stat har levet op til sin folkeretlige og forfatningsmæssige forpligtelse til at informere og beskytte Tunumiit-befolkningen, med udgangspunkt i kommunalreformen i Grønland (2009), hvor **Ammassalik (Tasiilaq)** og **Ittoqqortoormiit (Scoresbysund)** blev indlemmet i Kommuneqarfik Sermersooq med administrativt centrum i Nuuk.

Kommunesammenlægningen bruges her som *case-model*, fordi processen illustrerer, hvordan beslutninger, der i realiteten berører en særskilt befolkning, blev truffet uden dokumenteret lokal konsultation og uden efterfølgende oplysningskampagner. Spørgsmålet er, om Danmark – som den folkeretligt ansvarlige stat – **har opfyldt sin oplysnings- og sikringspligt**, eller om der består et retligt underskud.

2. Det folkeretlige grundlag for statens oplysningspligt

2.1 ICCPR og retten til selvbestemmelse

Danmark er kontraherende part i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder (ICCPR).

Artikel 1 fastslår, at *“alle folk har ret til selvbestemmelse”*, og artikel 27 beskytter *mindretals og oprindelige folks ret til at bevare deres kultur, sprog og religion*.

Denne forpligtelse indebærer, at staten aktivt skal **oplyse** de berørte befolkninger om deres rettigheder, så de kan udøve dem reelt og ikke blot formelt.

2.2 UNDRIP – FN's erklæring om oprindelige folks rettigheder (2007)

UNDRIP artikler 14, 19 og 32 fastslår, at stater skal:

“take effective measures to ensure that indigenous peoples understand and exercise their rights”

og at *“states shall consult and cooperate in good faith with indigenous peoples... before adopting measures that may affect them.”*

Danmark stemte for erklæringen og har gentagne gange i FN-fora tilkendegivet, at den betragtes som *retningsgivende* for rigets politik i Grønland.

2.3 Grundloven og Selvstyreloven

Efter Grundloven § 19 er Danmark den folkeretlige repræsentant for hele riget, og efter Selvstyreloven (2009) § 1, stk. 2 udgør Grønland fortsat en del af riget.

Selv om administrative beføjelser er overdraget til Grønlands Selvstyre, kan Danmark **ikke**

fralægge sig det folkeretlige ansvar for, at internationale forpligtelser overholdes – heller ikke hvor beslutninger træffes af grønlandske myndigheder.

3. Kommunalreformen 2009 – casebeskrivelse

Reformen blev vedtaget af Grønlands Landsting i 2008 og trådte i kraft 1. januar 2009. Den samlede de tidligere 18 kommuner til fire store enheder.

Ammassalik og Ittoqqortoormiit – der tidligere havde egne kommunalbestyrelser og lokal beslutningsret – blev indlemmet i **Kommuneqarfik Sermersooq**, der styres fra Nuuk.

3.1 Manglende lokal konsultation

Der findes ingen dokumentation for, at Tunumiit-befolkningen blev **konsulteret** forud for beslutningen, eller at der blev afholdt lokale afstemninger i Ammassalik eller Ittoqqortoormiit.

Reformen blev begrundet i administrative og økonomiske hensyn (“modernisering og effektivisering”), men uden vurdering af de kulturelle og sproglige konsekvenser for Østgrønland.

3.2 Centralisering af beslutningsmagt

Efter reformen ligger al overordnet administration, økonomi og politisk beslutningskraft i Nuuk, mere end 700 km fra Tasiilaq og næsten 1 000 km fra Ittoqqortoormiit.

Dette har i praksis svækket den lokale befolknings adgang til politisk indflydelse, og flere rapporter fra 2020’erne dokumenterer voksende følelse af fremmedgørelse og marginalisering i Tunumiit-området.

4. Juridisk analyse af Danmarks pligt

4.1 Delegation vs. fralæggelse

Danmark kan – i medfør af Selvstyreloven – delegere administrative beføjelser, men **kan ikke fralægge sig det folkeretlige ansvar**.

Når Grønland som selvstyrende enhed træffer beslutninger, der potentielt berører oprindelige folk, har Danmark pligt til at sikre, at processen:

1. bygger på **informeret samtykke** (Free, Prior and Informed Consent),
2. respekterer kulturel identitet og sproglig repræsentation,
3. opretholder adgang til retfærdig repræsentation.

Hvis dette ikke er dokumenteret, påhviler det Danmark at handle korrigerende eller at genoprette informationen til den berørte befolkning.

4.2 Oplysningspligtens indhold

Den folkeretlige oplysningspligt består af tre dele:

- **Information:** Staten skal aktivt formidle viden om rettigheder og muligheder til den berørte befolkning.

- **Tilgængelighed:** Oplysninger skal gives på modersmålet (tunumiisut) og i former, der er kulturelt forståelige.
 - **Overvågning:** Staten skal løbende kontrollere, om den delegerede forvaltning reelt respekterer disse rettigheder.
-

5. Vurdering af Danmarks efterlevelse

På baggrund af tilgængelige kilder og fraværet af dokumentation for lokal høring må det konkluderes, at Danmark **ikke har levet fuldt ud op til sin oplysnings- og sikringspligt** i forbindelse med kommunalreformen 2009 (Inatsisartutlov nr. 14 af 26. november 2008).

- Der er **ingen spor af direkte information** fra danske rigsmyndigheder til Tunumiit-befolkningen om deres rettigheder efter UNDRIP eller ICCPR.
- Danmark har **ikke fremlagt særskilte afsnit** om Østgrønland i sine periodiske rapporter til FN's Menneskerettighedskomiteé.
- Danmark har **ikke påset**, at den grønlandske kommunestruktur sikrede kulturel eller sproglig repræsentation for Tunumiit.
- Alle høringer og forvaltningsbeslutninger er foregået i Nuuk, og i praksis er Østgrønland blevet underlagt en vestgrønlandsk forvaltningsmodel uden kompensatoriske mekanismer.

Disse forhold indikerer, at Danmark – ved ikke at sikre aktiv og direkte information – **har svigtet sin folkeretlige sikringsforpligtelse** over for et oprindeligt folk under rigets jurisdiktion.

6. Konklusion og anbefalinger

6.1 Konklusion

Kommunesammenlægningen 2009 viser, at Danmark i praksis har tilladt en administrativ centralisering, der har svækket Tunumiit-befolkningens reelle deltagelse i egne anliggender. Danmark bærer fortsat det folkeretlige ansvar og burde have sikret, at befolkningen blev:

- oplyst om deres rettigheder til selvbestemmelse,
- konsulteret før beslutninger, der ændrer deres lokale forvaltning,
- og sikret reel repræsentation efter reformen.

Det må derfor konkluderes, at Danmark **ikke fuldt ud har efterlevet sin oplysnings- og sikringspligt** i forhold til Tunumiit-befolkningen.

6.2 Anbefalinger

1. At Danmark udarbejder en **særskilt redegørelse til FN's Menneskerettighedskomiteé** om Østgrønlands stilling og rettigheder.

2. At der etableres et **uafhængigt informations- og rådgivningsorgan** for Østgrønland, finansieret af bloktilskuddet men under dansk rigsmyndighed, med ansvar for at formidle folkeretlige og forfatningsmæssige rettigheder, i samarbejde med repræsentanter for Tunumiit-befolkningen.
3. At kommunesammenlægningen revurderes med henblik på **lokal repræsentation og kulturel autonomi** for Tunumiit-området.
4. At fremtidige beslutninger, der vedrører Østgrønland, kun kan træffes efter dokumenteret **lokal konsultation** i overensstemmelse med UNDRIP art. 19.

Udarbejdet af: John Lange
Mygind Damgaard, Assens
Oktober 2025